

Dokument nr. 8:80

(2006-2007)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Siv Jensen, Carl I. Hagen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Siv Jensen, Carl I. Hagen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt om å gjennomføre folkeavstemning om forholdet mellom stat og kirke samtidig med kommunevalget 2007

Til Stortinget

BAKGRUNN

Debatten om organiseringen av forholdet mellom kirke og stat har pågått over lengre tid med tiltagende styrke. Det er fremlagt flere ulike utredninger om forholdet mellom stat og kirke, senest Gjønnes-utvalgets innstilling i 2006. Gjønnes-utvalgets flertall konkluderer med at en ønsker et skille mellom stat og kirke, men hvor en gjennom særlige ordninger beholder et større offentlig finansieringsansvar for Den norske kirke. Kirken skal imidlertid få fullstendig frihet.

Gjønnes-utvalget la i sin innstilling frem tre hovedmodeller. Innstillingen fra Gjønnes-utvalget har vært til høring. Det er kommet svært mange innspill i høringsrunden, og innspillene er i hovedsak konsentrert rundt modellvalgene til Gjønnes-utvalget. Kirkerådet har sagt at de ønsker å skille stat og kirke. Menighetsrådene har vært delt nesten på midten i spørsmålet.

Statskirkeordningens opprinnelse og utvikling

Ordningen med statskirke går i realiteten helt tilbake til antikken da det var selvsagt at statsdannelser hadde en statsreligion. I forbindelse med innføringen av enevoldsstaten i 1660 i Danmark-Norge ble statskirken i realiteten innført i Norge. Staten fikk da det territoriale maktmonopol gjennom en maktsentralisering som fikk følger for kirken. Frem til 1814 forelå

statsreligionen gjennom kirken sitt virke, og der Kongen var den øverste kirkestyrer. I 1814 blir den norske stats religion lovfestet i Grunnloven § 2, der det blant annet heter at: "Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion". Uttrykket statskirke blir benyttet første gang i dissenterloven av 1891. Også kirkens formuesforhold er lovregulert.

Utvalgsarbeid

Diskusjonen omkring hvorvidt stat og kirke bør skille lag har pågått i mange tiår. Allerede i 1975 ble det fremlagt en utredning fra Sivertsen-utvalget som anbefalte at kirken burde bli en selvstyrt folkekirke. Bakkevig-utvalget, som også fikk i oppdrag å vurdere om kirke og stat bør skille lag, la frem sin innstilling 7. mars 2002. Et av hovedpunktene i denne innstillingen var at kirkens medlemmer må ta over ansvaret for kirkens styring og økonomi. Bakgrunnen for at flertallet i utvalget ønsket et skille mellom stat og kirke, var at: "Den norske kirke blir delvis styrt av en stat som skal forvalte pluralisme, religionsfrihet og likestilling av tros- og livssynssamfunn. Staten har ansvar for å sikre alle borgeres rettigheter og interesser, samtidig som staten har plikt til å verne Den norske kirke som den offentlige religionen. Det behøver ikke være konflikt mellom disse to oppgavene til staten, men det er ingen grunn til å se bort fra at det kan bli konfliktfylt". Utvalget mener at staten bør ivareta sitt religionspolitiske ansvar ved å sikre religionsfrihet og like muligheter for alle tros- og livssynssamfunn. Utvalget vil videre at Den norske kirke skal være en åpen folkekirke, der alle medlemmene på en tydeligere måte tar ansvar for kirken.

Gjønnes-utvalgets innstilling anbefaler at statskirkeordningen oppheves og at det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke, basert på lovforankring. Mindretallet på fire anbefaler en helt selv-

stendig folkekirke, men to medlemmer av utvalget vil beholde dagens statskirkeordning.

Flertallets innstilling innebærer at Grunnlovens bestemmelser om statskirke oppheves og erstattes av en egen kirkelov. Ordningen vil medføre fullstendig kirkelig uavhengighet fra staten, men med noen særskilte ordninger gjennom kirkeloven.

Mindretallet på fire anbefaler en selvstendig folkekirke som modell for ny kirkeordning. Det innebærer at Den norske kirke ikke lenger er en del av statsforvaltningen, men etableres på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn.

Mindretallet på to medlemmer vil beholde dagens grunnlovsforankrede kirkeordning med de eksisterende grunnlovsbestemmelser, med andre ord en uendret statskirkeordning.

Det er disse tre modellene som har vært ute til høring, jf. det som fremkommer foran.

Situasjonen i dag

I dag er det bare fire land i Europa som har en ordning med statskirke. I tillegg til Norge holder England, Island og Danmark fast ved den tette forbindelsen mellom stat og kirke. I Sverige skilte stat og kirke lag fra 1. januar 2000 da Den svenske kirken ble en selvstendig kirke. Dermed er styringen av kirken overført fra regjeringen til kirken selv. Dette har medført at det enkelte medlem i Den svenske kirken har fått mer innflytelse i organiseringen av kirken. Denne demokratiseringen av kirken har gitt seg utslag i at det er innført direktevalg på samtlige nivåer i de kirkelige valgene. Undersøkelser etter at stat og kirke skilte lag i Sverige viser at en bred majoritet både i Riksdagen og Kirkemøtet er tilfreds med statkirkereformen.

Siden høringen på Gjønnnes-utvalgets innstilling har flere partier gitt uttrykk for viktigheten av å finne frem til samlende løsninger for endring av tilknytningsformen mellom stat og kirke. Arbeiderpartiets sentralstyre innstilte i uke 12 2007 overfor landsmøtet på en fjerde modell. Denne modellen er ikke berørt av Gjønnnes-utvalget, og har derfor heller ikke vært ute til høring. Forslaget går ut på å fjerne statsreligionen, men fortsatt beholde kontrollen over Den norske kirke, gjennom eksempelvis fortsatt å utnevne kirkens øverste tillitsmenn/kvinner.

Opposisjonen har samlet avvist Arbeiderpartiets forslag til en fjerde modell. Selv om det er Arbeiderpartiets landsmøte som skal ta endelig stilling i april 2007, innebærer forslaget at det er en overhengende fare for at det ikke lar seg gjøre å finne frem til gode løsninger i den politiske situasjonen som er oppstått. Internt i Regjeringen foreligger tre svært ulike syn. Senterpartiet vil beholde dagens kirkeordning, mens Sosialistisk Venstreparti vil skille stat og kirke snarest. Samtidig har Arbeiderpartiet funnet opp en ny modell som verken er det ene eller det andre.

Forslagsstillerne mener det er større sannsynlighet for at en kan komme til en bred politisk enighet både om veien videre og endelig resultat for forholdet mellom kirke og stat, dersom en på forhånd har fått folkets råd, særlig i en situasjon hvor de politiske ståstedene er svært ulike og spredd.

Folkeavstemning

Folkeavstemning er et utslag av direkte demokrati og representerer en utbygging av demokratiet der folket selv får avgjøre kurs. Denne formen for direkte demokrati har sjelden vært brukt i Norge. Også i et globalt perspektiv er folkeavstemninger lite brukt, med unntak av Sveits der de er svært vanlige. Imidlertid har bruken av folkeavstemninger tatt seg opp de siste tiårene, også i Norden.

I Norge har det vært folkeavstemning seks ganger siden 1905, der de to mest kjente handlet om hvorvidt Norge skulle melde seg inn i EU. Både i 1972 og 1994 ble EU-saken ansett for å være så viktig og vanskelig for politikerne å avgjøre at folket ble spurt gjennom folkeavstemning.

Forslagsstillerne ønsker å skille kirke og stat og vil bidra til løsninger som gir dette som resultat. Likevel er det en beslutning som er avhengig av bred støtte i folket, og det er naturlig i en situasjon med stor grad av politisk uenighet om retningsvalg at en ber folket om råd. Etter en slik folkeavstemning vil det være et bedre grunnlag for en samlende politisk løsning. For forslagsstillerne vil folkets råd binde partiets representanter nettopp fordi formålet er å ivareta rollen som folkets tillitsvalgte.

Det er hevdet fra enkelte hold, bl.a. fra Human-Etisk Forbund, at spørsmålet om tilknytningsforholdet mellom stat og kirke ikke egner seg for folkeavstemning fordi det omhandler et grunnleggende prinsipp knyttet til religionsfrihet. Forslagsstillerne er enig i at det er enkelte grunnleggende og ukrenkelige rettigheter som ikke kan fratas noen gjennom flertallsbeslutninger, ei heller i folkeavstemning. Blant disse rettighetene er retten til liv, retten til eiendom, retten til ytringsfrihet og religionsfrihet.

Følgelig ville det være i strid med grunnleggende demokratiske prinsipper å ha folkeavstemning om selve religionsfriheten. Spørsmålet om stat og kirke dreier seg imidlertid ikke om å begrense noens religionsfrihet, men om en organisering av forholdet mellom staten og Den norske kirke. En etablert ordning som sammenknytter staten og Den norske kirke er ikke i seg selv i strid med internasjonale menneskerettigheter, og en folkeavstemning om fortsatt statskirke eller skille mellom stat og kirke vil derfor åpenbart være uproblematisk. Det er generelt gode kår for religionsfriheten i Norge.

Fremskrittspartiet fremmet forslag om folkeavstemning om forholdet mellom stat og kirke i 2003. Forslagsstillerne har merket seg at regjeringspartiet

Senterpartiet har tatt til orde for å gjennomføre folkeavstemning etter fremleggelsen av Gjønnnes-utvalgets innstilling.

Tema for folkeavstemningen

Når folket skal ta stilling til om stat og kirke skal skille lag eller fortsatt eksistere i sameksistens, er det viktig å gi et beslutningsgrunnlag som er best mulig. Det betyr at det ikke nødvendigvis bør stilles spørsmål til folket som er så avgrenset at det bare gis anledning til å stemme for eller mot statskirken. Det er et viktig politisk ansvar å få frem et grunnlag for folkeavstemningen som vil få frem ulike modeller. En mulighet kan være å legge frem Gjønnnes-utvalgets tre modeller for folkeavstemning.

Forslaget tar derfor til orde for et grundig politisk arbeid i forkant av folkeavstemningen, slik at folkets råd gis et best mulig utgangspunkt.

Forslagsstillerne forutsetter at det gjennomføres et grundig arbeid for å sikre en spørsmålsstilling for folket, som gir et godt grunnlag for det videre arbeidet med eventuelle endringer i forholdet mellom stat og kirke etter folkeavstemningen.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag for Stortinget slik at det avholdes folkeavstemning om forholdet mellom stat og kirke samtidig med kommunevalget 2007.

8. mai 2007

